

Sygn. akt I Ca 108/15

POSTANOWIENIE

Dnia 22 kwietnia 2015 r.

Sąd Okręgowy w Elblągu I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Ewa Pietraszewska

Sędziowie: SO Dorota Twardowska (spr.)

SO Arkadiusz Kuta

Protokolant: st. sekr. sąd. Danuta Gołębiewska

po rozpoznaniu w dniu 22 kwietnia 2015 r. w Elblągu

na rozprawie

sprawy z powództwa S. Ż.

przeciwko Starostwu Powiatowemu w I.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego w Iławie

z dnia 29 grudnia 2014 r. sygn. akt I C 1109/14

postanawia:

uchylić zaskarżony wyrok i odrzucić pozew oraz nie obciążać powoda kosztami procesu za pierwszą i drugą instancję.

Sygn. akt I Ca 108/15

UZASADNIENIE

Powód S. Ż. przedstawił Sądowi Rejonowemu w Ostródzie pozew z żądaniem zasądzenia od pozwanego, którego określił jako Starostwo Powiatowe w I., kwoty 850 zł z kosztami procesu według norm przepisanych. Argumentował, że uiścił opłaty za karty pojazdu na podstawie przepisu, który następnie został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z ustawą zasadniczą. Pomimo wezwania do zapłaty Starostwo Powiatowe nie zwróciło pobranej opłaty.

Nakazem zapłaty wydanym w postępowaniu upominawczym nakazano pozwanemu, określonymu jako Skarb Państwa reprezentowany przez Starostę (...), aby zapłacił na rzecz powoda kwotę 850 zł oraz kwotę 10,75 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania, w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu zapłaty, albo wniósł w tymże terminie sprzeciw.

W sprzeciwie od nakazu zapłaty pozwany, określający się jako Powiat (...), zaskarżył powyższy nakaz w całości, wnosząc o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda kosztów procesu według norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 29 grudnia 2014 r. Sąd Rejonowy w Iławie zasądził od pozwanego, określonego jako Skarb Państwa reprezentowany przez Starostę (...), na rzecz powoda S. Ż. kwotę 850 zł (punkt 1) i zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 43 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (punkt 2).

W uzasadnieniu Sąd pierwszej instancji ustalił, że powód w dniu 3 marca i w dniu 15 września 2005 r. dokonał rejestracji w Starostwie Powiatowym w I. dwóch samochodów osobowych sprowadzonych z zagranicy i uiścił w związku z tym opłaty w wysokości po 500 zł za wydanie karty pojazdu na podstawie § 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 lipca 2003 r. w sprawie wysokości opłat za kartę. Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 17 stycznia 2006 r. (sygn. akt U (...)) uznał ten przepis za niezgodny z art. 77 ust. 6 pkt. 4 – Prawo o ruchu drogowym oraz art. 92 ust. 1 i art. 217 Konstytucji. Postanowił jednakże, iż przepis ten traci moc obowiązującą w dniu 1 maja 2006r. Następnie Minister Transportu i Budownictwa wydał rozporządzenie z dnia 28 marca 2006 r. w sprawie wysokości opłat za kartę pojazdu, które weszło w życie w dniu 15 kwietnia 2006 r. i ustaliło wysokość opłaty za wydanie karty pojazdu na 75 zł. W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd pierwszej instancji uznał, że roszczenie powoda należało rozpatrywać na podstawie art. 405 k.c. Podkreślił, że Starostwo Powiatowe uzyskało korzyść majątkową kosztem powoda bez podstawy prawnej, bowiem czynność poboru zawyżonej opłaty za kartę pojazdu następowała w oparciu o przepis rozporządzenia niezgodnego z ustawą oraz normami Konstytucji. Zakwestionowane rozporządzenie zgodnie z wolą Trybunału Konstytucyjnego wyrażoną w orzeczeniu pozostawało w obrocie prawnym w momencie poboru opłaty, jednakże Sąd miał powinność odmowy zastosowania niezgodnego z ustawą podstawowego przepisu normatywnego. Biorąc pod uwagę powyższe oraz fakt, iż rozporządzenie pozostawało również w sprzeczności z przepisami prawa wspólnotowego, Sąd pierwszej instancji zasądził – jak wskazano w uzasadnieniu – od pozwanego Powiatu (...) na rzecz powoda kwotę dochodzoną pozwem. Jednocześnie Sąd pierwszej instancji uznał, że pozwany nie zwolnił się z obowiązku zwrotu korzyści, gdyż nie wykazał, że korzyść majątkową wynikającą z pobrania opłaty zużył lub utracił (art. 409 k.c.).

W apelacji pozwany, określając się jako Skarb Państwa – Starosta (...), wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powoda kosztów procesu według norm przepisanych; ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego. Zaskarżonemu orzeczeniu skarżący zarzucił:

- naruszenie przepisów art. 409 k.c. i 410 k.c. poprzez przyjęcie, że pozwany Powiat (...) uzyskał bezprawnie korzyść majątkową kosztem powoda i że zobowiązany jest do jej zwrotu, gdyż ich nie zużył;

- naruszenie przepisu art. 126 § 1 pkt 1 k.p.c. poprzez dokonanie przez Sąd pierwszej instancji, bez wniosku i udziału powoda, zmiany oznaczenia strony pozwanej, a w efekcie wydanie orzeczenia wobec podmiotu innego niż wskazany przez powoda.

W uzasadnieniu skarżący wskazał, że w pozwie powód jako pozwanego określił Starostwo Powiatowe w I.. Podmiot ten nie posiada osobowości prawnej, zatem nie posiada też biernej legitymacji procesowej i nie może być pozwanym w tej sprawie. Zauważono, że nakaz zapłaty został wydany przeciwko pozwanemu Skarbowi Państwa – Staroście (...). Analogiczne oznaczenie stron zawiera też zaskarżony wyrok. W doręczonych pozwanemu pismach brak jest dokumentu wskazującego na dokonaną przez powoda zmianę podmiotową po stronie pozwanej. Pozwany podkreślił, że brak jakiegokolwiek uzasadnienia takiego określenia strony pozwanej uniemożliwia mu ustosunkowanie się do tej okoliczności. Jednocześnie jednak pozwany zaznaczył, że Skarb Państwa także nie ma biernej legitymacji procesowej w sprawie o zwrot opłaty za wydanie karty pojazdu, co wynika z treści uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2007 r. w sprawie III CZP 125/07. Dalej, skarżący przedstawił argumenty merytoryczne dotyczące zaskarżonego orzeczenia Sądu pierwszej instancji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja była uzasadniona, gdyż w sprawie zachodzi brak zdolności sądowej strony pozwanej, co skutkowało uchyleniem zaskarżonego wyroku i odrzuceniem pozwu na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 2 k.p.c.

Nie ulega wątpliwości, że brak zdolności sądowej pozwanego, skutkuje odrzuceniem pozwu, jeżeli braku tego nie można w żaden sposób uzupełnić (art. 199 § 1 pkt 3 oraz § 2 k.p.c.). Zdolność sądową mają osoby fizyczne i prawne (art. 64 § 1 k.p.c.) oraz jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną (art. 64 § 1¹ k.p.c.).

We wniesionym w niniejszej sprawie pozwie powód określił pozwanego jako Starostwo Powiatowe w I.. Starostwo powiatowe nie ma zdolności sądowej, gdyż nie jest osobą prawną, ani jednostką organizacyjną niebędącą osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną. Przyjmuje się, że starostwo jest jedynie aparatem pomocniczym samego powiatu jako jednostki samorządu terytorialnego, służącym obsłudze organów powiatu i jako takie nie ma odrębnego bytu. Starostwo to struktura pracownicza, której jedynym celem jest zapewnienie sprawnej realizacji zadań organów powiatu (porównaj: wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 18 stycznia 2007r., (...) Sa (...) ; Lex nr 294989).

Brak zdolności sądowej po stronie pozwanego – Starostwa Powiatowego w I. jest nieusuwalny. Stwierdzając takie oznaczenie strony pozwanej Sąd pierwszej instancji powinien był w pierwszej kolejności podjąć czynności zmierzające do wyjaśnienia intencji określenia przez powoda strony pozwanej. Rzeczą Sądu było ewentualnie udzielić przy tym powodowi, działającemu bez profesjonalnego pełnomocnika, stosownie do treści art. 5 k.p.c. niezbędnych pouczeń. Tymczasem w niniejszej sprawie Sąd pierwszej instancji bez jakiejkolwiek inicjatywy powoda wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, określając samodzielnie pozwanego jako Skarb Państwa reprezentowany przez Starostę (...). Po wniesieniu sprzeciwu, który został złożony – jak wynika z treści samego sprzeciwu, jak i z treści dołączonego przez niego pełnomocnictwa – przez Powiat (...), Sąd pierwszej instancji wydał z kolei zaskarżony wyrok, w którym zasądził świadczenie od pozwanego – Skarbu Państwa reprezentowanego przez Starostę (...).

W apelacji słusznie podnosi się, że Sąd pierwszej instancji nie był uprawniony, bez inicjatywy strony powodowej, oznaczyć stronę pozwaną w sposób odmienny, tak aby dysponowała ona przymiotem zdolności sądowej. W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2000 r., I CKN 749/00 (Lex nr 52784) stwierdzono, że należy odróżnić niewłaściwe oznaczenie strony od niewłaściwego doboru podmiotów procesu. W sytuacji pierwszej – czyli również wtedy, gdy nie orientując się, kto według przyjętej konstrukcji prawnej powinien być stroną, powód wciągnął do procesu niewłaściwego pozwanego (np. jednostkę organizacyjną osoby prawnej zamiast tę osobę) – naprawienie wady następuje w drodze sprostowania oznaczenia stron. Polega ono na uzupełnieniu lub konkretyzacji (lecz nie na zmianie) pierwotnego oznaczenia strony i – w konsekwencji tego – wyeliminowanie przez sąd z procesu osoby niewłaściwej oraz wezwaniu do udziału w sprawie innej, właściwej, odpowiednio do woli powoda. Tam natomiast, gdzie powód prawidłowo oznaczył podmiot, który według jego intencji miał być stroną przeciwną, ale – z punktu widzenia prawa materialnego – dokonał doboru tego podmiotu w sposób niewłaściwy, do usunięcia wady aktu jego woli może dojść już tylko przez odwołanie wadliwej czynności procesowej (art. 203 k.p.c.) albo w drodze podmiotowego przekształcenia procesu (art. 194 – 198 k.p.c.).

W orzecznictwie dopuszcza się zatem wyjątkowo możliwość sprostowania oznaczenia strony pozwanej wbrew wyraźnemu oznaczeniu dokonywanemu przez powoda. Sprostowanie winno być poprzedzone ustaleniem, że istnieje rozbieżność między rzeczywistą wolą powoda a wyrażoną w pozwie. Należy podkreślić, że błąd strony w zakresie oznaczenia podmiotów procesu może być naprawiony z inicjatywy samej strony albo sądu. W tym ostatnim przypadku konieczne jest jednak oświadczenie strony. Takiego oświadczenia powód w niniejszej sprawie nie złożył i to nawet na etapie postępowania apelacyjnego, pomimo podniesionego w apelacji zarzutu braku zdolności sądowej strony pozwanej. W tej sytuacji nie było podstaw do przyjęcia, że oznaczenie pozwanego było jedynie pomyłką i nie odzwierciedlało rzeczywistej woli powoda a samodzielna inicjatywa Sądu orzekającego w tym zakresie była niedopuszczalna.

Stwierdzenie ujemnej przesłanki procesowej, o której mowa w art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c., przed Sądem drugiej instancji, musiało prowadzić do uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji oraz odrzucenia pozwu, o czym orzeczono na podstawie art. 386 § 3 k.p.c.

Należy przyznać rację skarżącemu, że opłatę za kartę pojazdu pobrał bezspornie Powiat (...). Opłata za wydanie karty pojazdu, będąca nieopodatkowaną daniną publiczną, stanowi dochód właściwego powiatu (porównaj: wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we W., III SA/Wr 253/11, z dnia 14 lutego 2012 r., Lex nr 1123346). Z tych też względów legitymacja bierna w przypadku żądania z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia przysługuje podmiotowi, na rzecz którego nastąpiło spełnienie świadczenia.

Sąd Okręgowy nie obciążył powoda kosztami za pierwszą i drugą instancję. Podstawę prawną tego rozstrzygnięcia stanowił art. 102 k.p.c. Przepis ten urzeczywistnia zasadę słuszności i nie precyzując przypadków szczególnie uzasadnionych, pozostawia sądowi ocenę, czy w konkretnej sprawie takie zachodzą. Orzekając w tym zakresie uwzględniono w szczególności okoliczności związane z przebiegiem procesu. Zwrócić należy uwagę, iż Sąd pierwszej instancji zaniechał podjęcia czynności zmierzających do wyjaśnienia określenia przez powoda strony pozwanej. Z kolei również pozwany zmiennie określał swoje uczestnictwo w procesie, wskazując odmienne reprezentowane podmioty prawne w składanych pismach procesowych i dołączanych pełnomocnictwach.